

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра економічної та соціальної географії і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя НІКОЛАЄВА

2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА**

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 24 "Сфера обслуговування"

Спеціальність: 242 Туризм

Освітньо-професійна програма: "Туризм"

Робоча програма навчальної дисципліни "Екологічна етика". – Одеса: ОНУ, 2023. – 11 с.

Розробник: Ніколаєва Олена Іванівна, кандидат географічних наук, старший викладач кафедри економічної та соціальної географії і туризму геолого-географічного факультету.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

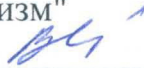
Протокол № 1 від "30" 08 2023 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Олександр ТОПЧІЄВ)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП "Туризм"

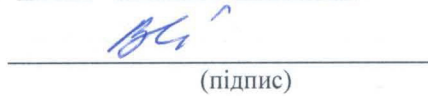

(Віталій СИЧ)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету

Протокол № 1 від "30" 08 2023 р.

Голова НМК

(підпис)

(Віталій СИЧ)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № ____ від "____" _____ 202__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(_____)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(_____)
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Очна форма навчання	Заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 2 годин – 60 залікових модулів – 1 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>24 "Сфера обслуговування"</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>242 "Туризм"</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <u>Перший (бакалаврський)</u>	Вибіркова дисципліна	
		Рік підготовки:	
		4-й	-й
		Семестр	
		7-й	-й
		Лекції	
		20 год.	- год.
		Практичні, семінарські	
		4 год.	- год.
		Лабораторні	
		год.	- год.
		Самостійна робота	
		36 год.	- год.
		Форма підсумкового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни “Екологічна етика” полягає в набутті та поглибленні знань з еколого-етичних проблем суспільства, формування на цьому підґрунті екологічної свідомості та культури, необхідної для переосмислення людиною свого місця в світі та вироблення екоетичних норм.

Основними завданнями дисципліни “Екологічна етика” є формування та розвиток культури етичного мислення, моральних почуттів, сприяння виробленню моральних переконань, моральної самосвідомості людини, етичних знань студентів, умінь аналізувати моральний досвід різних поколінь людства та власного народу; вироблення навичок самостійного аналізу свого внутрішнього світу, умінь застосовувати отриманні знання при оцінці конкретної ситуації; становлення ціннісних орієнтирів у студентів відповідно до ідеалів гуманізму, демократії, соціальної справедливості, поваги до особистості; набуття студентами системних, комплексних знань з питань охорони довкілля, екологічної етики і досягнення сталого розвитку суспільства та практичних навичок їх застосування; виховувати активну громадянську позицію – сприяти моральному самовдосконаленню людини і майбутнього фахівця, зокрема щодо розв’язання екологічних проблем сьогодення.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК): K04. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу; K06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; K07. Здатність працювати в міжнародному контексті; K08. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій;

б) фахових загальних (КФЗ): K15.Знання та розуміння предметної області та розуміння специфіки професійної діяльності; K16.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; K25. Здатність використовувати в роботі туристичних підприємств інформаційні технології та офісну техніку; K27. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації

Очікувані результати навчання.

Програмні результати навчання: ПР06. Застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів. ПР07. Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт. ПР12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг. ПР16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- провідні екологічні поняття та закономірності, обґрунтування їх ролі як наукових основ охорони довкілля;
- всебічне уявлення багатообразних аспектів сучасної екологічної проблеми;
- наявність наукових і соціальних передумов подолання біосферної напруженості, аналіз можливих спрямувань екологічного розвитку цивілізації;
- сучасні методи, які забезпечують раціоналізацію взаємовідносин людини і середовища її проживання.

вміти:

- застосовувати екоетичні поняття про вирішення глобальних та локальних екологічних проблем людства;
- здійснювати навчально-виховний процес з екології, враховуючи вікові і соціально-психологічні особливості дітей;
- активно користуватись сучасними інформаційними технологіями для вирішення екологічних завдань;
- брати участь у природоохоронній роботі та раціоналізації взаємовідносин людини і середовища її існування;
- ефективно користуватися науково-методичною літературою;
- визначати рівень екологічної культури на основі сформованості етичних понять.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Теоретико-методологічні основи екологічної етики»

Тема 1. «Екологічна етика» як наука та навчальна дисципліна. Предмет та завдання «Екологічної етики».

Роль етики в розумінні та розв'язанні екологічних проблем. Коло проблем. «Екологічна етика» як різновид прикладної етики. «Екологічна етика» як наука та навчальна дисципліна. Взаємозв'язок «Екологічної етики» з іншими навчальними дисциплінами. Найважливіші принципи «Екологічної етики». Основні завдання науки «Екологічної етики». Система курсу «Екологічної етики» як навчальної дисципліни. Завдання і функції «Екологічної етики» на сучасному етапі. Наука «Екологічна етика». Екологічна етика та гуманізм. Екологія, філософія, релігія як джерела екологічної етики. Історія взаємовідносин суспільства і природи та їх відображення в суспільній свідомості. Відмінність етичних норм від правових у галузі екології.

Тема 2. Історія, розвиток екологічної етики.

Історія та перспективи екологізації суспільства. Заміна економічних пріоритетів екологічними. Екологія та екологічна етика. Ідея освіченого або розсудливого антропоцентризму в ранній екологічній етиці. Принцип екоцентризму або біоцентризму.

Історія філософських концепцій моральності та екоетичного мислення. Етика землі (О. Леопольд). Забезпечення правового статусу живих істот. Глибинна екологія (А. Несс). Соціальна екологія (М. Букчин). Екофемінізм (К. Уоррен). Сучасні екологічні сценарії та прогнози. Екологічна етика у постіндустріальному суспільстві.

Тема 3. Конституційні та правові засади екологічної етики.

Кодекс екологічної етики (Хартія Землі) Зміст Хартії Землі. Повага і турбота про живу спільноту. Екологічна цілісність. Соціальна та економічна справедливість. Демократія, ненасильство та мир. Історія створення Хартії Землі.

Тема 4. Принципи і правила етичного ставлення до природи.

Природа як моральний партнер людини. Загальноетичні принципи ставлення до природи. Цінності природи. Категоричний імператив І. Канта. Принцип максимізації блага Дж. С. Мілля. «Етика благоговіння перед життям» А. Швейцера. Етика турботи. Повага до всіх форм буття. Біорізноманітність. Сталість біосфери. Права майбутніх поколінь. Презумпція безпеки.

Змістовий модуль 2. «Екологічна етика і обриси природокористування майбутнього»

Тема 5. Права живої та неживої природи

Два різних напрямки в теорії відстоювання прав тварин: утилітаристський і деонтологічний. Історичні аспекти охорони прав живої та неживої природи. Сучасні тенденції відстоювання прав

Тема 6. Природа як рекреаційний ресурс.

Етичне сприйняття полювання та риболовлі Практичне застосування екологічної етики в охороні природи і природокористуванні. Рекреаційний потенціал природи. Естетичне ставлення до природи. Етичне ставлення до природи під час відпочинку. Полювання як розвага. Спортивне полювання і риболовля, розваги з тваринами. Співвідношення правової та етичної охорони тваринного світу. Хутрова індустрія. Сільське і лісове господарство.

Тема 7. Екологічна етика та заповідна справа.

Природоохоронні зони. Заповідна справа. «Ресурсизм» (прагматизм), антропоцентризм та екоцентризм у заповідній практиці. Естетика природи та екологічна етика.

Тема 8. Громадський екологічний рух.

Антропоцентризм та екоцентризм у громадському русі за екологічну чистоту. Рух «зелених». «Реалісти» та «фундаменталісти». Різноманітність методів екологічної боротьби. Громадські дискусії та обговорення. Політика та етика екологічної боротьби. Зарубіжні та українські громадські об'єднання екологічного спрямування, їх роль у розвитку екологічної етики та практична діяльність.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	очна форма навчання					заочна форма навчання				
	усього	у тому числі				усьог	у тому числі			
		л	П	лаб.	с. р.		Л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	13
Змістовий модуль 1.										
Тема 1. «Екологічна етика» як наука та навчальна дисципліна. Предмет та завдання «Екологічної етики»	6	2	-		4					
Тема 2. Історія, розвиток екологічної етики	8	4	-		4					
Тема 3. Конституційні та правові засади екологічної етики. Кодекс екологічної етики (Хартія Землі)	7	2	1		4					
Тема 4. Принципи і правила етичного ставлення до природи	7	2	1		4					
Усього за змістовий модуль 1	28	10	2		16					
Змістовий модуль 2 .										
Тема 5. Права живої та неживої природи	7	2	-		5					
Тема 6. Природа як рекреаційний ресурс. Етичне сприйняття полювання та риболовлі	9	4	-		5					
Тема 7. Екологічна етика та заповідна справа	8	2	1		5					
Тема 8. Громадський екологічний рух	8	2	1		5					
Усього за змістовий модуль 2	32	10	2		20					
Усього годин	60	20	4		36					

5. Теми семінарських занять

У програмі семінарські заняття не заплановані

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
Змістовий модуль 1.		
1	Тема 3. Конституційні та правові засади екологічної етики. Кодекс екологічної етики (Хартія Землі)	1
2	Тема 4. Принципи і правила етичного ставлення до природи	1
Змістовий модуль 2.		
3	Тема 7. Екологічна етика та заповідна справа	1
4	Тема 8. Громадський екологічний рух	1
	Разом	4

7. Теми лабораторних занять

У програмі практичні заняття не заплановані

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи екологічної етики		
1	Знати взаємозв'язок «Екологічної етики» з іншими навчальними дисциплінами	4
2	Засвоїти історію виникнення та становлення екологічної етики	4
3	Знати теоретичні основи екологічної етики	4
4	Освоїти екологічну етику і народні традиції Співвіднести екологічну етику і релігія	4
Змістовий модуль 2. Екологічна етика і обриси природокористування майбутнього		
5	Освоїти Міжнародні правові стандарти гуманного поводження з тваринами	5
6	Оцінити роль екологічної етики і держави	5
7	Оцінити Громадський рух на захист тварин та дикої природи	5
8	Знати цінності природи, конфлікти цінностей і природоохоронні мотивації Опанувати державне регулювання у сфері захисту тварин від жорстокого поводження Оцінити шляхи популяризації екології та екологічної етики Опанувати лікування природою	5
	Разом	36

9. Методи навчання

Лекції із застосуванням наочних засобів, презентації, самостійна робота, практичні заняття, самостійне опрацювання нового матеріалу, в т.ч. із застосуванням Інтернет-ресурсів.

10. Форми контролю і методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточне контрольне опитування, оцінювання семінарських доповідей та виконання індивідуальних завдань; підсумковий контроль - залік. В обов'язковому порядку здійснюється облік відвідування студентами усіх видів занять.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	правильно вирішив більшість практичних завдань; має стійкі навички виконання завдання
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.

Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

12. Питання для підсумкового контролю

- Предмет і проблематика екологічної етики.
- Екологія та екологічна етика.
- Теоретичний і практичний аспекти предметизації екологічної етики. Роль етики в осмисленні та розв'язанні екологічних проблем.
- Екологічна етика як різновид прикладної етики.
- Проблема цінності природи.
- Принцип антропоцентризму, його домінування в історії наукової думки та практики ставлення людини до природи.
- Ідея моральної цінності природи в історії наукової думки.
- Принцип ненасильства по відношенню до тварин (індуїзм, джайнізм, буддизм, піфагореїзм).
- Традиції антропоцентризму і біоцентризму в західній науковій думці.
- Ідея освіченого або розсудливого антропоцентризму в ранній екологічній етиці.
- Принцип екоцентризму або біоцентризму.
- Етика Землі О. Леопольда.
- Глибинна екологія А. Несса.
- Соціальна екологія М. Букчина.
- Екофемінізм К. Уоррена.
- Категоричний імператив І. Канта по відношенню до природи.
- Принцип максимізації блага Дж. С. Мілля стосовно природи.
- «Етика благоговіння перед життям» А. Швейцера.
- Етика піклування та її екологічні специфікації.
- Екологічна проблематика в міжнародному праві та міжнародних деклараціях.
- Етико-екологічна проблематика в політиці та законодавстві.
- Корпоративні декларації про принципи екологічної політики.
- Повага до всіх форм життя як принцип екологічної етики. Біорізноманітність як принцип екологічної етики.
- Стійкість біосфери як принцип екологічної етики.
- Обережність як принцип екологічної етики.
- Справедливість як принцип екологічної етики.
- Земля – спільне надбання як принцип екологічної етики.
- Права майбутніх поколінь як принцип екологічної етики.
- Розділена відповідальність як принцип екологічної етики.
- Презумпція небезпеки як принцип екологічної етики.
- Скорочення і конвергенція як принципи екологічної етики.
- Різні аспекти ставлення до тварин та їх етичний зміст.
- Рух за права і визволення тварин.
- Концепція видової дискримінації.

35. Проблема безпритульних та небезпечних для людини тварин.
36. Виробнича діяльність та екологія.
37. Етико-екологічні проблеми видобування надр.
38. Природоохоронні зони.
39. «Ресурсизм», антропоцентризм та екоцентризм у заповідній практиці.
40. Естетичне ставлення до природи.
41. Рекреаційний потенціал природи.
42. Міжнародне і національне законодавства про дослідження та використання космічного простору.
43. Етичні аспекти (проблеми) діяльності з дослідження і використання космічного простору.
44. Антропоцентризм та екоцентризм у русі за екологічну чистоту.
45. Різноманітність методів екологічної боротьби. Суспільні дискусії.
46. Політика та етика екологічної боротьби.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та періодичний контроль								Сума балів	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					Підсумковий контроль
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	100
10	10	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... T7 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	Відмінно	Зараховано
85-89	B	дуже добре	
75-84	C	Добре	
70-74	D	Задовільно	
60-69	E	Допустимо	
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Робоча програма та силабус навчальної дисципліни; опорні конспекти лекцій; мультимедійні презентації; плани практичних занять; навчально-методичні матеріали та питання для поточного і підсумкового контролю; ілюстративні матеріали (карти, схеми, рисунки).

14. Рекомендована література

Основна:

1. Бойчук Ю. Д. Екологія і охорона навколишнього середовища Суми: Унів. кн., 2002. 284 с.
2. Березюк Д.О., Мальований М.С. та інш. Екологічна етика Навч. посібн. – Львів: БаК, 2010. 268 с.

3. Борецько В.Є., Подобайло А.В. Екологічна етика. Навч. посібн. - Київ: Фітосоціоцентр, 2004. 116 с.
4. Василенко Л. Б. Екологія людини : метод. посіб.: у 2-х ч. Харків : Скорпіон, 2009. Ч. 1. 2009. 80 с.; Ч. 2. 2009. 100 с.
5. Гардашук Т. Екоосвіта як відповідь на виклики сучасності // Сучасність. 2007. № 11 12. С. 148 156.
6. Гармаш Т. П. Основи екологічної токсикології : навч. посіб. [для студ. спец. «Екологія та охорона навколишнього середовища»]. Полтава : АСМІ, 2010. 266 с.
7. Гетьман В. Медобори – рай на землі // Демократ. Україна. 2009. № 16. С. 15.
8. Димань Т. М. Екологія людини : навч. посіб. Київ: Акад., 2009. 375 с.
9. Дуднікова І. І. Екологія і безпека життєдіяльності: термінол. слов. Київ: Вища шк., 2005. 165 с.
10. Жарова Л. В. Екологічне підприємство та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління: моногр. Суми: Університетська книга, 2009. 240 с.
11. Ілляшенко С. М. Формування ринку екологічних інновацій: моногр. Суми: Університетська книга, 2002. 250 с.
12. Концепції сучасного природокористування : навч. посіб. / уклад. І. В. Кібеч. Чернівці, 2009. 71 с.
13. Козуля Т. В. Процеси екологічного регулювання. Концепція корпоративної екологічної системи. Харків, 2010. 587 с.
14. Корабльова А. І. Екологія: взаємини людини і природи: навч. посіб. Дніпропетровськ : Поліграфіст, 2003. 364 с.
15. Кунах О. М. Основи екології людини: навч. посіб. Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпропетровськ, 2009. 127 с.
16. Марушевський Г. Б. Етика збалансованого розвитку: моногр. Київ: Центр еколог. освіти та інформації, 2008. 440 с.
17. Мельник Л. Г. Економіка природних ресурсів : навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2010. 346 с.
18. Некос В. Ю. Людина і довкілля: проблеми неоекології. Харків, 2005. 86 с.
19. Савельєв В.П. Етика. Навч. посібн..- Львів:"Магнолія 2006", 2007. 256 с.
20. Швалб Ю. М. Еколого-психологічні чинники сучасного способу життя: моногр. Київ: Пед. думка, 2008. 276 с.

Додаткова:

1. Закон України “Про Загальнодержавну програму «Питна вода на 2006 – 2020 рр.»” 10 січ. 2005 р. № 2918-III. Відом. Верховної Ради України. 2005. № 15. Ст. 243.
2. Закон України “Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів” від 1 квіт. 2009 р. № 1221-VI. Уряд. кур’єр. 2009. 15 квіт. С. 12.
3. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 08. 02. 2006 р. № 2707-IV. Відом. Верховної Ради України. 2006. № 21. Ст. 170.
4. Закон України “Про Червону книгу України” від 7 лют. 2002 р.
5. Закон України “Про зону надзвичайної екологічної ситуації” 13 лип. 2000 р. № 1908-III. Відом. Верховної Ради України. 2000. № 42. Ст. 348.
6. Постанова Каб. Міністрів України “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 груд. 1995 р. № 1062 «Про організацію виконання Монреальського протоколу по речовинах, що руйнують озоновий шар», та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України ” від 11 берез. 2009 р. № 188. Уряд. кур’єр. 2009. 28 берез. С. 11.
7. Постанова Каб. Міністрів України “Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених для фінансування заходів із захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів” від 2 берез. 2011 р. № 180. Уряд. кур’єр. 2011. 4 берез. С. 12.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Грінпіс. Режим доступу: <https://www.greenpeace.org/international/>
2. Офіційний сайт європейської агенції довкілля. Режим доступу: <https://www.eea.europa.eu/>
3. Офіційний сайт харківської обласної громадської організації екологічного спрямування «Зелений Фронт». Режим доступу: <http://www.zfront.org>
4. Офіційний сайт київського еколого-культурного центру. Режим доступу: <http://ecoethics/>
5. Офіційний сайт міжнародної екологічної організації «Лісова наглядова рада». Режим доступу: <https://ic.fsc.org/en>
6. Сайт екологічної організації. Режим доступу: «Global Nest» <https://www.gnest.org/>
7. Сайт всесвітнього товариства захисту тварин. Режим доступу: <https://www.hostinger.com.ua/>
8. Сайт всесвітнього фонду природи. Режим доступу: <http://wwf.org/>
9. Сайт глобального екологічного фонду. Режим доступу: <http://www.gefua.net/>
10. Сайт громади рибалок України. Режим доступу: <http://www.ribaki.org.ua/>